

Benny og danskhedens drilske dilemma

Af Henrik Marstal

Musiker og forfatter

I dag fylder Benny Andersen 75 år. Og det endda på en søndag hvor der i forvejen flages i kolonihaverne og ved kirkerne. Man ser fødselaren for sig der med stille undren betragter fødselsdagslagkagen og funderer over hvordan han egentlig blev så gammel. - Jo, der er mange lys på den lagkage, og der er mange flag. Det giver god mening, for der er masser af gode grunde til både at tænde lys og flage for mennesket, digteren, musikeren og danskeren Benny Andersen.

Med sine digte, viser, noveller og børnebøger har han selv tændt utallige lys gennem årene for sine læsere og lyttere, ligesom han har gjort det med de betragtninger han har bragt til torvs i interviews, i samtalebøger og ikke mindst til alle koncerterne og digtoplæsningerne.

Benny Andersens mange fans peger ofte på nogle helt særlige kvaliteter i hans produktion. Det er livsklogskaben, siger de. Det er forståelsen af at kærligheden er altings drivkraft, siger de. Det er brugen af humor som det grundlæggende redskab til at tackle tilværelsens små og store genvordigheder. Det er evnen til at forbinde tilværelsens ufattelige mysterier med hverdagens og det nære livs hændelser.

Det ligner en programerklæring, når Benny Andersens hidtil seneste digtsamling, *Sjælen marineret* fra 2001, slutter med et digt, der i sin fulde længde lyder:

Meteoror asteroider måner planeter biplaneter stjerner
galakser hvivler rundt i himmelrummet

Jeg kaster brødkrummer ud til fuglene.

Titlen på digtet lyder: 'Lidt har også ret'. Der er en selvbevidst beskedenhed til stede i den titel, som er meget bennysk. Men den er også noget andet: Den er meget dansk. Det med det danske er noget helt særligt i Benny Andersens produktion. For nok har hans digte og viser altid tilværelsen og menneskets eksistens her på jorden som sit omdrejningspunkt. Men hvor universelt dette omdrejningspunkt end kan tage sig ud, forekommer det altid at være det på en udpræget dansk måde. Den gamle vittighed om, at det gode ved H. C. Andersen var, at han skrev på originalsproget, den gælder også for hans på én gang yngre og ældre kollega.

For en dansk læser ser det i hvert fald sådan ud. Benny Andersen kredser på en kærligt-ironisk og sprogligt legende måde om danskerne med alle deres dyder og mangler – ofte med stor brug af den humor, som mange er tilbøjelige til at opfatte som noget særligt dansk. I 1995 kunne digteren ligefrem udsende en hel antologi, *Verdensborger i Danmark*, hvor en lang række af disse Danmarks-digte var samlet.

Selv når Benny Andersen på sin egen stilfærdige måde har protesteret mod danskhedens omklamrende svøbe og fremmedfjendske undertoner, har han med sine mange referencer til det nationale fællesskab og tilhørende kulturgods haft en særlig evne til at henvende sig til *danskeren* i sine læsere og lyttere. Og

mon ikke det er en af hemmelighederne bag hans enorme popularitet gennem de seneste 40 år?

Læg dertil, at Benny Andersens egen person også har en fremtoning, der kan kaldes særligt dansk. Først og fremmest fordi han ikke virker som én, der tror han er noget. Tværtimod ligner han beskedenheden selv med sin yndlingspåkledning bestående af fløjlsbukser, ternet skjorte og strikket pullover, og med sine stålbriller og den vandkæmmede frisure med sideskilning. Derfor har det været nærliggende for en dansk offentlighed at opfatte og afkode Benny Andersens person og værk som noget uigendriveligt og uafrysteligt dansk, som udtrykker intet mindre end den såkaldt danske folkesjæl.

Det lyder så enkelt og ligetil alt sammen. Men spørgsmålet er, om disse danskhedsfokuserede iagttagelser egentlig fortæller ret meget af sandheden om Benny Andersen. Måske fortæller de snarere noget om den tid vi lever i, når vi tror, at han så let og ukompliceret kan beskrives på den måde.

For netop i disse år har vi et stort behov for at kunne udråbe særligt egnede danskere til at være nationale symboler eller klenodier, i takt med, at optagetheden af danskhed og national identitet har domineret. Benny Andersen er, i lighed med Kim Larsen, et udvalgt ”klenodie”. Med andre ord har vi – lidt mere år for år – gjort ham til indbegrebet af danskhed, med hans bibeltykke og storsælgende *Samlede digte* fra 1998 som et usvigeligt pant.

Hvordan man end vender og drejer tingene, kan man ikke komme uden om, at danskhedens opblussen i disse år har at gøre med en angst hos især de voksne generationer for alt det fremmede og ukendte, som globaliseringen bringer med sig. Danskhedens fremmarch er uløseligt forbundet med en kollektiv, smertelig følelse af traditionstab og afmagt over for samfundets alt for løbske udvikling – noget, som vi har reageret på ved at vende os indad imod os selv og forsikre hinanden om vores egne fortræffeligheder.

Ganske vist har Benny Andersen selv beskæftiget sig meget med danskhed ud fra hvad man kunne kalde en sund interesse for den kulturelle arv, den nationale mentalitet og de historiske rødder. Men interessen bunder i alt andet end fremmedangst. Derfor har vi i den grad gjort regning uden vært, når vi helt uproblematisk gør Benny Andersen til bannerfører for en nutidig, globaliseringsforskrækket danskhed. For vi overser i skyndingen, at han står for en ganske anderledes opfattelse af hvad det vil sige at være dansk, ligesom han i øvrigt selv har levet et atypisk liv som dansker.

For det første har han altid været levende optaget af det udefrakommende som kunne berige det danske samfund, hvilket både hans liv, mentalitet, digtning og musik viser. For det andet har Benny Andersen i mange digte og viser gjort sit til at provokere sine læsere og lyttere og forsøge at anspore dem til selv at tænke over hvad det vil sige at være dansk. I titeldigtet fra *Verdensborger i Danmark* hedder det blandt andet:

Og sproget jeg synger og taler
Er vævet sammen af ord fra hele verden
(...)
Jeg kan dem udenad i søvne
Ord fra hele den kværnende klode
mødes i min mageløse mund

og for hver gang jeg udtaler dem
lyder de mere og mere som danske.

For det tredje har han alle dage været en slags skabssvensker, med sin farmors svenske blod rullende i årerne. I løbet af 1950'erne turnerede han flere år i blandt andet Sverige: Han er som lyriker dybt influeret af de svenske såkaldte fyrftotalister; musikken til *Svantes viser* blev til under stærk påvirkning af den svenske jazzpianist Jan Johanssons album *Jazz på svenska* – og den svenske forbindelse blev yderligere understreget af, at figuren Svante jo er en strandet svensker.

Endelig spiller det for det fjerde også ind, at Benny Andersen i 25 år – fra 1976 til 2001 – levede sammen med sin Cynthia, en sort kvinde, der oprindeligt var fra den vestindiske ø Barbados. I de sidste år af deres samliv boede de endda i vinterhalvåret som udlandsdanskere på øen, og mange af de digte han skrev dernede, kredser om nødvendigheden af og glæden ved som dansker at forholde sig åbent og positivt til den omgivende verden i stedet for at afgrænse sig fra den.

Så nej: Benny Andersen kan absolut ikke reduceres til at være en ærkedansker, en nationaldigter, en danskhedsambassadør. Og for resten har disse udtryk alle nogle ideologiske undertoner der næppe harmonerer med det han selv kalder sin ”venstreorienterede sjæl”.

Men ikke desto mindre er den Benny Andersen som i dag fylder 75 år, blevet gjort til en godmodig, national hyggeonkel der samler os alle i vores fælles klamren os til de nationale klenodier. Det er blevet Benny Andersens lidet misundelsesværdige skæbne, at han er nået op på popularitetens allerhøjeste top netop på et tidspunkt, hvor vi i danskhedens hellige navn har haft allermest brug for lokale helte som ham – helte, hvis bedrifter vi i reduceret og fortegnet form kan spejle os i.

Så hvem er egentlig mennesket, digteren, musikeren og mennesket Benny Andersen? Måtte hans 75-års dag være en god anledning for hans læsere, lyttere, kritikere og medborgere til at give ham og hans digte chancen for at vise os det.

Tillykke med dagen, Benny.